

המשרד להגנת הסביבה

פרק א' - דגשים עיקריים בהצעת התקציב לשנים 2009 ו-2010

תקציב המשרד להגנת הסביבה לשנים 2009 ו-2010 עומד על כ-350 מיליון ש"ח וכ-407 מיליון ש"ח, מהם כ-200 מיליון ש"ח בשנת 2009 וכ-212 מיליון ש"ח בשנת 2010 בהוצאה נטו וכ-150.5 מיליון ש"ח בשנת 2009 וכ-195 מיליון ש"ח בשנת 2010 בהוצאה מותנית בהכנסה.

להלן פעילויות המשרד אשר יקבלו דגש בתקציב בשנים 2009-2010:

1. טיפול במוקדי זיהום:

א. מניעת מפגעי זיהום אוויר, ריח, קרקע ומים מאזור התעשייה רמת חובב: במתחם רמת חובב, שהוקם בעקבות החלטת ממשלה בשנת 1975, מרוכזים מפעלי התעשייה הכימית הכבדה ואתר לסילוק פסולת רעילה, שמהווים מוקדי זיהום. על מנת להתמודד עם המפגעים, ביום 28 בנובמבר 2004 התקבלה החלטת ממשלה מס' 2801, להפחתת מפגעי זיהום אוויר ומים הנובעים מאזור התעשייה רמת חובב. בהמשך להחלטת הממשלה, ימשיך המשרד, בשנתיים הקרובות, בקידום שיקום אתר הפסולת הרעילה ברמת חובב.

ב. מניעת מפגעי זיהום אוויר וקרקע באזור מפרץ חיפה: על מנת להתמודד עם המפגעים הסביבתיים באזור חיפה, ולשם איתור פליטות חריגות (בחירת העמידה בתקני וועדת אלמוג), המשרד מנטר את מזהמי האוויר. זאת, תוך יישום צווים אישיים ופיקוח על הדרישות שהוצאו ברישיון למפעלי המתחם הפטרוכימי ולמפעלים כימיים נוספים; כמו כן, פועל המשרד להפחתת הפליטות של חומרים אורגאניים נדיפים ממפעלים במפרץ על ידי הצבת דרישות עדכניות להפחתת פליטות לא מוקדיות של חומרים אלה.

2. הפחתת זיהום אוויר: המשרד יפעל למזעור פליטות לאוויר מתחבורה, תעשייה ויצור חשמל, תוך היערכות ליישום חוק אוויר נקי שייכנס לתוקף בשנת 2011; תקודם תוכנית פעולה לאומית לצמצום זיהום מכלי רכב; יקודם יישום תקני הדירקטיבה האירופאית IPPC בתעשייה, והתקנת תקנות למניעת זיהום אוויר ממשק החשמל.

3. הפחתת סיכונים מחומרים מסוכנים: על פי החלטת ממשלה חמ/6 מה-3 במרץ 2008, המשרד להגנת הסביבה ישמש כמנחה מקצועי לאומי בכל הקשור לחומרים מסוכנים בישראל בשגרה ובחירום. בהתאם להחלטה, המשרד יפעל כדי למנוע סכנה לאוכלוסיה, לסביבה ולרכוש מחומרים מסוכנים וכן ינחה, יסדיר ויאכוף את הוראותיו בהתאם על מנת למנוע פגיעה בנפש ובסביבה ולצמצום מימדי הנזק. בנוסף, המשרד מקדם את התאמת מערך ניהול כימיקלים בישראל בהתאם למדיניות ה-OECD במסגרת הצטרפותה של ישראל ל-OECD.

במסגרת הטיפול בחומרים מסוכנים, בכוונת המשרד לפעול לקידום פינוי האסבסט הפריך מקרקעות ציבוריות ופרטיות בגליל המערבי. בשנים 2009-2010 יחל המשרד בביצוע הפרויקט.

4. **איתור ושיקום קרקעות מזוהמות:** בשנה האחרונה קידם המשרד מהלך מוסכם עם חברות הדלק לאיתור, צמצום, טיפול ומניעת המשך זיהום הקרקעות מדלקים בתחנות דלק וותיקות. במהלך שנת 2009 ושנת 2010 יבצע המשרד סקרים לצורך איתור קרקעות החשודות כמזוהמות.

5. **שיקום נחלים:** המשרד מוביל בשנים האחרונות מהלך רחב היקף לשיקום הנחלים בישראל והפיכתם מערוצי ביוב ואתרי פסולת למקור משיכה לציבור הרחב ומוקדים לפעילות נופש, פנאי ופיתוח כלכלי. המשרד ירכז מאמצים לנושא שיקום הנחלים, כפי שעשה בשנים האחרונות. השיקום יכלול תכנון ביצוע ותחזוקה של קטעי נחלים, בהתאם לסדרי עדיפויות סביבתיים וכלכליים.

6. **הפחתת כמות הפסולת המועברת להטמנה:** במהלך שנת 2009 פירסם המשרד את הקריטריונים לקבלת סיוע מכספי היטל ההטמנה. המשרד ימשיך את טיפולו בפסולת מוצקה תוך עידוד המחזור, הקצאת כספי היטל ההטמנה לרשויות מקומיות וליזמים פרטיים. בימים אלה מקדם המשרד חקיקת חוק המטיל אחריות על יצרני אריזות למחזור את הפסולת שהם מיצרים בהתאם למקובל במדינות האיחוד האירופי.

7. **שיפור איכות הסביבה לאוכלוסיות ולאזורים חלשים סביבתיים:** בשנים 2009-2010 יבצע המשרד פעילות ממוקדת לשיפור איכות הסביבה והחיים של האוכלוסיות החלשות בישראל, ובפרט אוכלוסיית הבדואים בדרום, ערביי הגליל והאוכלוסייה החרדית. במסגרת זו יפעל המשרד במספר מישורים:

- א. הסרת מפגעים סביבתיים המסכנים חיים ופוגעים בסביבה בסמוך לאוכלוסייה חלשה תוך התמקדות בנצרת וסביבתה, בעכו וסביבתה, בלוד והמשולש הדרומי ובפזורה הבדואית בנגב
- ב. הסדרת מערכות הולכה וטיפול בשפכים בתוך היישובים
- ג. הפניית תקציבים לתמיכות ליחידות סביבתיות במגזר הערבי
- ד. הפניית תקציבים לתמיכה ברשויות מקומיות אשר נמצאות בדירוג ל"מ"ס 6 ומטה.

8. **הטמנת שיקולים סביבתיים בפעילות משרדי ממשלה, רשויות מקומיות, סקטור עסקי, חברה אזרחית:** בשנים האחרונות ובמיוחד לאחר אישור החלטת ממשלה מס' 246 מה-14 במאי 2003 בנושא תכנית אסטרטגית לפיתוח בר קיימא בישראל, פועל המשרד להטמנת שיקולים סביבתיים ופיתוח בר קיימא בפעילות משרדי הממשלה, רשויות מקומיות, הסקטור העסקי והחברה האזרחית.

9. "מיתוג ירוק" - עידוד פיתוח וצריכה ידידותיים לסביבה: המשרד להגנת הסביבה, בשיתוף עם משרד האוצר, פועל להכוונת פיתוח וצריכה קיימים ועתידיים באופן שיביא לשימוש מושכל במשאבי סביבה ותוך מזעור סיכונים ומפגעים לאדם ולסביבה. במסגרת זו, מתקיימים מספר תהליכים:

- א. הממשלה כדוגמא - יצירת התנהלות סביבתית וחשכנית במשאבים במשרדי הממשלה;
- ב. רכש ירוק - הוספת שיקולים סביבתיים וחברתיים למערכת השיקולים הקיימים בעת ביצוע רכישה או התקשרות לצורך אספקת שירותים;
- ג. בניה ירוקה - תיקון תקנות בחוק התכנון והבניה כחובה סטטוטורית והטמעת עקרונות "בניה ירוקה" כחובה סטטוטורית, תוך הכנת מדריך לבניה ירוקה במבנים קיימים;
- ד. הקטנת אובדן קרקע בפיתוח - תוך הכוונת הפיתוח כך שיעלה את קיבולת השימוש בקרקעות לפיתוח כגון: העלאת צפיפות, הצמדת תשתיות, ניצול מרחב תת-קרקעי וכו';
- ה. תחבורה בת קיימא - עידוד השימוש בתחבורה ציבורית תוך הגברת המודעות וניהול תחבורה;
- ו. מידע זמין - המשרד מעלה לאתר האינטרנט שלו מידע אודות דרישות סביבתיות לזמים, קבלנים, משקיעים; מידע על מוצרים ומחזורי חיי המוצר לצרכנים, ומידע סביבתי נוסף.

10. פיתוח בר קיימא במרחב הכפרי:

- א. הטמעת עקרונות פיתוח בר קיימא בניהול מועצות אזוריות;
- ב. מניעת זיהום מקורות מים ממקורות ממוקדים ולא ממוקדים בחקלאות.

11. שימור ופיתוח מרחבים ציבוריים: פעולות שיכללו שימור חופים, הקמת פארקים מטרופוליניים והרחבת מגוון השימושים בשטחים הפתוחים העירוניים.

עיקרי השינויים המבניים בתחום הגנת הסביבה

1. טיפול בפסולת בניין

כמות פסולת הבניין הנוצרת בישראל בשנה מוערכת בכ-3 מיליון טון, כשרק מיליון טון מגיע לאתרי פסולת מוסדרים; שאר הפסולת מושלכת באופן בלתי חוקי בשטחים פתוחים, בעיר ובמרחב הכפרי ובצדי הדרכים. השלכה של פסולת הבניין במקומות אלה היא אחת הבעיות הסביבתיות הקשות ביותר העומדות כיום בפני מדינת ישראל. הפסולת המושלכת בשטחים הפתוחים גורמת למפגעים סביבתיים רבים, לרבות פגיעה בקרקע ובמקורות מים עיליים ומי התהום.

במטרה להגדיל את שיעור פסולת הבניין המטופלת באתרים מוסדרים, תוך צמצום הכרייה ושימוש יעיל יותר במשאבי הטבע החליטה הממשלה ב-12 במאי 2009 במסגרת הדיון על התוכנית הכלכלית לשנים 2009-2010 על החלת חובה על העוסקים בכרייה וחציבה של אגרגטים המשמשים לבנייה, לאסוף ולמחזר פסולת בניין בשיעור מסוים שיקבע מכמות חומר החציבה שניתנה להם ברישיון.

2. עידוד טובין ותאגידיים בעלי תקן סביבתי ברכש ציבורי

התפיסה הכלכלית-סביבתית המקובלת בעולם היא כי יש לשקף את ההשפעות החיצוניות הגלומות בשימוש במוצרי צריכה על מנת להגיע ליעילות כלכלית מרבית וחסכון בטווח הארוך. לפיכך, מדינות וחברות רבות החלו להטמיע שיקולים סביבתיים לצד שיקולים כלכליים במדיניות הרכש שלהן. בהתאם לתפיסה זו, ארגון ה-OECD הוציא בשנת 2002 המלצה בעניין שיפור הביצוע הסביבתי ברכש הציבורי של המדינות החברות בארגון.

לאור גודלו של הסקטור הציבורי, ברור כי עידוד מדיניות של רכש ציבורי סביבתי יכול לקדם באופן משמעותי טכנולוגיות סביבה חדשות, לעודד מפעלים ויצרנים למעבר לקווי ייצור ידידותיים לסביבה ולהגביר את המודעות הציבורית, כל זאת כפועל יוצא להגדלת הביקוש למוצרים סביבתיים שהיא יוצרת. לכן, מתוך רצון לצמצם את העלויות למשק ולמדינה וכן לצמצם את הפגיעה בסביבה, החליט הקבינט החברתי-כלכלי ב-22 ביולי 2008 על שינוי מדיניות הרכש הממשלתי כך שזו תיקח בחשבון את ההשפעות הסביבתיות של המוצר בהליך הבחירה. הובלת התהליך תבוצע על ידי החשב הכללי במשרד האוצר אשר עליו מוטלת האחריות להנחלה והטמעה של תהליכי רכש ותהליכי עבודה מתקדמים ואחידים במשרדי הממשלה ויחידות הסמך.

פרק ב' - עיקרי השינויים בהצעת התקציב

הרשאה להתחייב	הוצאה מותנית בהכנסה	הוצאה נטו	
47,431	110,471	144,961	תקציב מקורי לשנת 2008 (באלפי ש"ח)
			שינויים במעבר לתקציב 2009
		1,057	שינויים בתקציב בתחום כוח אדם
		4,000	אכיפה בתחום פסולת בניין (ברט"ג)
	40,000	40,200	תוספת לבסיס התקציב של המשרד
			מימון הרשאות ופרויקטים שבוצעו בשנת
-27,393		21,838	2008 והקטנת ההרשאה להתחייב לשנת
			2009
		-13,155	הפחתות רוחביות בהתאם להחלטות
			הממשלה
		1,288	קידום מחירים
20,038	150,471	200,189	סה"כ תקציב לשנת 2009 במחירי 2009
			שינויים במעבר לתקציב 2010
		2,158	שינויים בתקציב בתחום כוח אדם
	44,438	20,000	תוספת לבסיס התקציב של המשרד
			הפחתות רוחביות בהתאם להחלטות
-1,822		-8,874	הממשלה
		-2,718	שונות
		1,716	קידום מחירים
18,216	194,909	212,471	סה"כ תקציב לשנת 2010 במחירי 2010

בתקציב המשרד להגנת הסביבה לשנים 2009-2010 חלו מספר שינויים עיקריים ביחס לתקציב שנת 2008: ההוצאה נטו גדלה בכ-67 מיליון ש"ח וההוצאה המותנית בהכנסה גדלה בכ-84 מיליון ש"ח במעבר בין השנים. היקף ההרשאה להתחייב קטן בכ-29 מיליון ש"ח והוחלף בתקציב הוצאה. תוספת בתקציב ההוצאה המותנית בהכנסה נובעת מהגדלת ההכנסות הצפויות בקרן לשמירת הניקיון בגין היטל ההטמנה. סך ההפחתות הרוחביות שהושתו על תקציב המשרד להגנת הסביבה עומד על כ-22 מיליון ש"ח בהוצאה נטו. בנוסף, נוכח הקצב המתון של ביצוע התקציב בתחום שיקום הנחלים ונוכח קשיי המשרד במימון הרשאות העבר, הוחלט להפחית את תקציב ההרשאה להתחייב של המשרד בתחום שיקום נחלים בסך של 11,000 אלפי ש"ח.

פרק ג' - ניתוח הצעת התקציב

הצעת תקציב המשרד להגנת הסביבה לשנים 2009 ו-2010 מסתכמת בכ-200 מיליון בהוצאה נטו, כ-150.4 מיליון ש"ח בהוצאה מותנית בהכנסה, וכ-20 מיליון ש"ח בהרשאה להתחייב בשנת 2009 וכ-212 מיליון ש"ח בהוצאה נטו, כ-195 מיליון ש"ח בהוצאה מותנית וכ-18 מלש"ח בהרשאה להתחייב בשנת 2010 כמפורט להלן:

לוח מספר 1:

הצעת התקציב לשנים 2009-2010

(אלפי ש"ח, מחירים שוטפים)

הרשאה להתחייב	הוצאה מותנית בהכנסה	תקציב הוצאה	שם תחום הפעולה	מס' תחום הפעולה	
2,700	173	123,232	תחום פעולה כללי	2601	2009
17,338	2,258	69,480	פעילות יחידות המשרד	2603	
-	135,658	-	טיפול בפסולת מוצקה	2605	
-	12,382	-	ים וחופים	2606	
-	-	1,853	צער בעלי חיים	2697	
-	-	5,624	רזרבות	2698	
20,038	150,471	200,189	סה"כ לסעיף		
950	173	125,741	תחום פעולה כללי	2601	2010
17,266	2,696	78,957	פעילות יחידות המשרד	2603	
-	179,658	-	טיפול בפסולת מוצקה	2605	
-	12,382	-	ים וחופים	2606	
-	-	1,707	צער בעלי חיים	2697	
-	-	6,066	רזרבות	2698	
18,216	194,909	212,471	סה"כ לסעיף		

לוח מספר 2 :
התפתחות מצבת כוח אדם במשרד להגנת הסביבה לשנים 2010-2001
(תקציב מקורי)

שנה	שיא כח אדם	משרות עבודה בלתי צמיתה	סה"כ *
2010	236	274	510
2009	240	278	518
2008	212	305	517
2007	189	286	475
2006	189	266	455
2005	195	274.5	469.5
2004	187.5	264	451.5
2003	185.5	186	371.5
2002	189.5	133.5	323
2001	193.5	112	305.5

* מצבת שיא כוח אדם ומשרות עבודה בלתי צמיתה

פרק ד' - תיאור המשרד

מבנה המשרד

המשרד להגנת הסביבה פועל בשלוש רמות עיקריות: ברמה הארצית, עליה מופקד המשרד הראשי; ברמה המחוזית, עליה מופקדים מחוזות המשרד; וברמה המקומית, עליה מופקדות הרשויות המקומיות באמצעות היחידות הסביבתיות ואיגודי הערים הפועלים בשיתוף עם המשרד.

המשרד הראשי מתווה את מדיניות הממשלה בתחום הסביבתי, מקדם הליכי תקינה בתחום זה וכן מנחה את הגורמים השונים, המופקדים על תחום הסביבה במשק, כיצד ליישם מדיניות זו. המשרד משתתף בתהליכי התכנון מתוקף חברותו במוסדות התכנון, לרבות במועצה הארצית לתכנון ובנייה, בוועדות המחוזיות לתכנון ובנייה באמצעות המערכת המחוזית של המשרד, ובוועדות המקומיות לתכנון ולבנייה באמצעות המערכת המחוזית של המשרד והיחידות הסביבתיות.

למשרד להגנת הסביבה שישה אשכולות ראשיים: תעשיות, תשתיות, אכיפה, תכנון ומדיניות, מנהל ומשאבי אנוש וכן מידע, חינוך, ארגונים ופרויקטים.

אשכול תשתיות כולל את האגפים: לחימה במזיקים, פסולת מוצקה, מים, שפכים, נחלים וסביבה חקלאית. מטרות העל של אשכול זה, הינן לצמצם את הזיהום של מקורות המים והקרקע; ביצוע שיקום נחלים; השבה ומחזור במטרה לצמצם הטמנה של פסולת; הפחתה ומניעת התפתחותם של מפגעים הנגרמים לאדם מיתושים, זבובים, מכרסמים, צרעות, פרעושים וכד', בין היתר, באמצעות רישוי חומרי הדברה נגד המזיקים.

אשכול מידע, חינוך וארגונים אחראי על מספר תחומים, שעיקרם קידום החינוך הסביבתי, פיתוח מערכות מידע, מיסוד קשר עם ארגונים ירוקים וקהילה, והנחיית היחידות הסביבתיות ברשויות המקומיות. האשכול אחראי על התחומים הבאים: חינוך סביבתי, מערכות מידע, יחידות סביבתיות וארגונים ירוקים.

אגף החינוך פועל להטמעת חינוך לאיכות סביבה במערכת החינוך הפורמאלית ובמערכת החינוך הבלתי פורמאלי, בארגונים ובקהילה על ידי פעילות משולבת עם משרד החינוך. זאת בעיקר באמצעות הקצאת שעות לתחום איכות הסביבה ולהטמעת הנושא בתחומי דעת רלבנטיים (מדעים, גיאוגרפיה, אזרחות, של"ח, וכדומה). האגף פועל לכתבת חומרי לימוד והסמכת מוסדות חינוך ירוקים וכן מבצע פרויקטים שונים בקהילה. האגף למערכות מידע אחראי על מערך המחשוב של המשרד ופועל לקידום פרויקטים שונים בין השאר אתר אינטרנט משודרג, פרויקט מחשוב מערך מתקני טיהור שפכים ומערך הקרינה הסביבתית, משרד ממוחשב ועוד. אגף יחידות סביבתיות ופרויקטים אחראי על מערך היחידות הסביבתיות אשר מהוות את הדרג המקומי של המשרד. בהקשר זה, המשרד אחראי בהיבט המקצועי

ומסייע תקציבית בהפעלת היחידות, בקידום איכות הסביבה בשלטון המקומי וכן עוסק בפרויקטים לקידום מודעות, בהם תערוכות וכנסים.

אשכול אכיפה מאגד בתוכו את פעולות הפיקוח והאכיפה מחד ופעילויות הפרסומים ופניות ציבור, צער בעלי חיים, ים וחופים מצד שני. האשכול מרכז ומתאם את פעולות המשרד בתחומי הפיקוח והאכיפה השזורים בכל תחומי הפעילות במשרד ובתחומים משיקים, אשר להם בעלי השפעה משמעותית על איכות הסביבה. במסגרת אשכול האכיפה, מממן המשרד להגנת הסביבה את פעילות המשטרה הירוקה, שמטרתה נגזרות ממדיניות המשרד להגנת הסביבה. המשטרה הירוקה עומדת לרשות המשרד בתחום האכיפה וההרתעה בכך שהיא דואגת לשיפור איכות הסביבה על ידי אכיפת החוקים והתקנות, עורכת מבצעים נושאים, אוספת ראיות בדרכי חקירה שונות (תיעוד, צילום, איסוף מידע מהשטח ועוד) ומובילה את הטיפול בעברייני הסביבה עד להעמדתם לדין. בנוסף, האשכול מממן את יחידת האכיפה ברשות הטבע והגנים אשר מטפלת בעברייני פסולת בניין.

אשכול תכנון ומדיניות פועל במטרה לשלב מושגים וסטנדרטים סביבתיים, המקובלים בעולם, במערכות קבלת ההחלטות בישראל וזאת על מנת למנוע פגיעה בסביבה, לקדם פיתוח בר קיימא, למנוע אובדן משאבי טבע ולתרום לניהול יעיל של קרקעות המדינה. האשכול פועל באמצעות פעילות ענפה לשילוב דרישות סביבתיות במוסדות התכנון, הפעלת מערכת תסקירי השפעה על הסביבה, שימוש במקורות מידע מתוחכמים וקידום שותפות של ישראל באמנות גלובליות בתחום הסביבתי. האשכול כולל את האגפים הבאים: כלכלה ותקינה - שיפורט בהמשך, יחסים בינלאומיים, תכנון ותסקירים, שטחים פתוחים, סביבה עירונית ופיתוח בר קיימא ויחידת ה-GIS.

אשכול תעשיות אחראי לגבש תמונת מצב של איכות הסביבה והסיכונים הסביבתיים על ידי יצירת בסיס נתונים הכולל מיפוי של כל מוקדי הזיהום, כמו לדוגמא מיפוי קרקעות מזוהמות ואזורי חשיפה למזהמי אוויר ורעש. כמו כן, האשכול אחראי על צמצום ומניעת זיהומים עד לערך היעד באמצעות קביעת מדדים וערכי יעד סביבתיים בתחומים השונים. יתרה מזאת, האשכול פועל להשלים את הבסיס החוקי (חקיקה, תקינה ונהלים) בתחום אחריותו ולהגברת שיתוף הפעולה הבין-משרדי, האזורי והבינלאומי.

אשכול מינהל ומשאבי אנוש אחראי על מספר תחומים, שעיקרם ניהול תקציב המשרד להגנת הסביבה, ניהול משאבי אנוש של המשרד וטיפול בסוגיות מנהליות כגון; גיבוש והכנת תקן כוח אדם, הכנת מערך כוח אדם לשעת חירום (מל"ח) וקביעת הסדרי בטחון ואבטחה בשיתוף היחידות המקצועיות.

פרק ה' - תיאור ההתפתחויות בתחום איכות הסביבה

להלן התחומים המרכזיים בתחומי הסביבה בהם חלו התפתחויות בישראל בשנים האחרונות:

חקיקה בתחום אוויר נקי – ביום ה-22 ביולי 2008 אישרה הכנסת את חוק אוויר נקי לישראל שמסדיר היבטים שונים המתייחסים לאיכות האוויר בישראל ומניעת זיהומים. החוק, שייכנס לתוקפו ביום ה-1 בינואר 2011 מהווה מסגרת, המחייבת בין השאר, טיפול פרטני במפעלים בעלי פוטנציאל גבוה לזיהום אוויר, פרסום תקנות והנחיות למגורים מסוימים ופיקוח עליהם וכן הסדרת הסמכויות בעיקר בתחום זיהום מכלי רכב. החוק מאפשר שימוש בכלים לאכיפה מנהלית יעילה ומקנה סמכויות מוגדרות למשרד לטיפול בנושא.

ההסדר שהתקבל במסגרת חוק אוויר נקי מבוסס על למידה מעמיקה מהמדינות המערביות, תוך התאמת הפרקטיקה הבינלאומית למצב משפטי בארץ ולמערכות השלטוניות והציבוריות הקיימות, ועולה בקנה אחד עם הנהוג במדינות המפותחות (OECD).

הליך הצטרפות ישראל לארגון ה-OECD והשלכות על התחום הסביבתי - במאי 2007 אישר כנס השרים של הארגון החלטה על פתיחת תהליך צירופה של ישראל לארגון. על מנת להיערך להצטרפות, על ישראל לפעול להתאמתה לכללים, לנורמות ולהתנהגות המקובלים בארגון בתחום הסביבתי. בנושאים הסביבתיים, מקיים ארגון ה-OECD מפגשים קבועים בנושא פיתוח בר קיימא בהשתתפות נציגי הממשלה של המדינות החברות בארגון וכן של מדינות שאינן חברות, נציגי ארגונים לא ממשלתיים ונציגי המגזר העסקי ומגזר הפרטי וזאת במטרה ליצור מדיניות אחידה בין המשתתפים. החל משנת 2001, אימץ הארגון מדיניות סביבתית לפיה המדינות החברות בארגון מחויבות לבצע פעולות לשיפור הניהול הסביבתי. מדיניות זו כוללת שילוב של פיתוח וצמיחה כלכליים-אקולוגיים באמצעות ניהול יעיל של משאבי הטבע.

לארגון ה-OECD קיימות דירקטיבות רבות העוסקות בנושאים סביבתיים וביניהן דירקטיבות העוסקות בבטיחות הטיפול וניהול כימיקלים (קטלוג של הכימיקלים, ניהול סיכונים כימיקלים, תנאי עבודה נאותים במעבדות); שינויי אקלים, אנרגיה ותחבורה; צרכנות ייצור וסביבה; אסטרטגיה סביבתית במדינות מתפתחות וכלכלות מעבר (מזרח אירופה, הקווקז ומרכז אסיה); מימון פרויקטים סביבתיים; מיסוי סביבתי; ניהול משאבים טבעיים; הקשר בין סחר, השקעות וסביבה; וכן טיפול בפסולות.

המשרד להגנת הסביבה נוטל כבר היום חלק במספר פעילויות של ארגון ה-OECD, כדוגמת השתתפות בקבוצת עבודה למניעת היווצרות פסולת ומחזוריה; מפגש משותף לוועדות הכימיקלים וקבוצת עבודה בנושא כימיקלים, חומרי הדברה וביוטכנולוגיה; קבוצת עבודה למדיניות איכות סביבה לאומית; קבוצת עבודה על הצהרת ה-OECD בדבר השקעות בינלאומיות ומיזמים רב-לאומיים ועוד. בשנים

2010-2009 ימשיך המשרד לקדם פעילות הנוגעת לעמידה בדרישות הכניסה לארגון ה-OECD בכל הנוגע לעניינים סביבתיים.

היערכות מדינת ישראל לשינוי האקלים - ישראל חברה באמנת שינוי האקלים ופרוטוקול קיוטו. מטרת האמנה היא להביא לייצוב גלובלי של ריכוזי גזי החממה באטמוספירה ולצמצום הריכוזים לרמה בה לא נגרמות הפרעות המסכנות את מערכת האקלים. פרוטוקול קיוטו לאמנה מחייב את המדינות המפותחות להפחית בכ-5% את פליטות גזי החממה שלהן (ביחס לרמה של שנת 1990), וזאת בתקופה שבין השנים 2009-2012.

בדצמבר 2007, בדיוני אמנת האקלים בבאלי הסכימו המדינות על יעד להפחתת פליטות גזי החממה לטווח הארוך, בהסתמך על המלצות פאנל המומחים הבינלאומי לשינוי אקלים (IPCC), שעיקרו הפחתה של פליטת גזי החממה ב-50% עד לשנת 2050 וזאת ביחס לשנת 2000. בנוסף הוסכם לקבוע מגבלות פליטה שיביאו לכך ששיא הפליטה הגלובלית יהיה בעוד 10-15 שנים (ולא יאוחר מהתקופה האמורה) וזאת כדי למנוע מצב של התחממות העולה על 2°C , ביחס לזו שנמדדה טרם המהפכה התעשייתית.

לצורך מימוש יעדים אלה סוכמה בבאלי תכנית פעולה כללית שתוביל להסכם גלובלי חדש שיכנס לתוקף בסוף שנת 2012 (לאחר סיום יישום פרוטוקול קיוטו). במסגרת ההסכם יופנו דרישות הפחתת פליטות גזי חממה גם כלפי המדינות המתפתחות וישראל ביניהן. יעדי הפחתה ייקבעו בהתאם לרמת הפיתוח של המדינה ולנסיבות הלאומיות. יש צורך בהיערכות מתאימה לקביעת יעדי הפחתה בישראל. ההתייחסות לישראל בהסכם העתידי תהיה ככל הנראה כאל מדינה מפותחת ומאחר ומדובר בשינוי סטטוס לעומת הסכמי קיוטו, יש צורך בהערכות מתאימה שתאפשר ייצוג האינטרס הישראלי (סביבתי וכלכלי) באופן מיטבי.

במסגרת זו מתכוון המשרד לפעול במספר מישורים: הגדרת יעדי הפחתה של פליטות GHG עליהם ניתן להתחייב במסגרת הסכם בינלאומי, בכל הסקטורים הרלוונטיים (אנרגיה, תחבורה, תעשייה, חקלאות); גיבוש תכנית הסתגלות לשינוי האקלים בארץ; קידום מו"פ, יצוא טכנולוגי ושיתוף פעולה בינלאומי; משא ומתן שיקדם את עמדת המדינה בדיונים עד לגיבוש ההסכם; והחלטות ממשלה ושינויי חקיקה.

מדיניות ארוכת טווח: פיתוח בר קיימא - בהמשך לאמור בפרק א' על פיתוח בר קיימא, ניתן לציין כי עקרון זה, המשלב היבטים סביבתיים, כלכליים וחברתיים, קודם במשך השנים במשרד אך ההאצה בפעילות התרחשה עם ההכנות לקראת הפסגה העולמית לכדור הארץ בשנת 2002 (יוהנסבורג) ועם אישור החלטת הממשלה במאי 2003 שעיקרה: ממשלת ישראל תתנהל על פי עקרונות של פיתוח בר קיימא. כל משרד התבקש להכין תכנית אסטרטגית לפיתוח בר קיימא בתחומי פעילות כאשר מנכ"ל

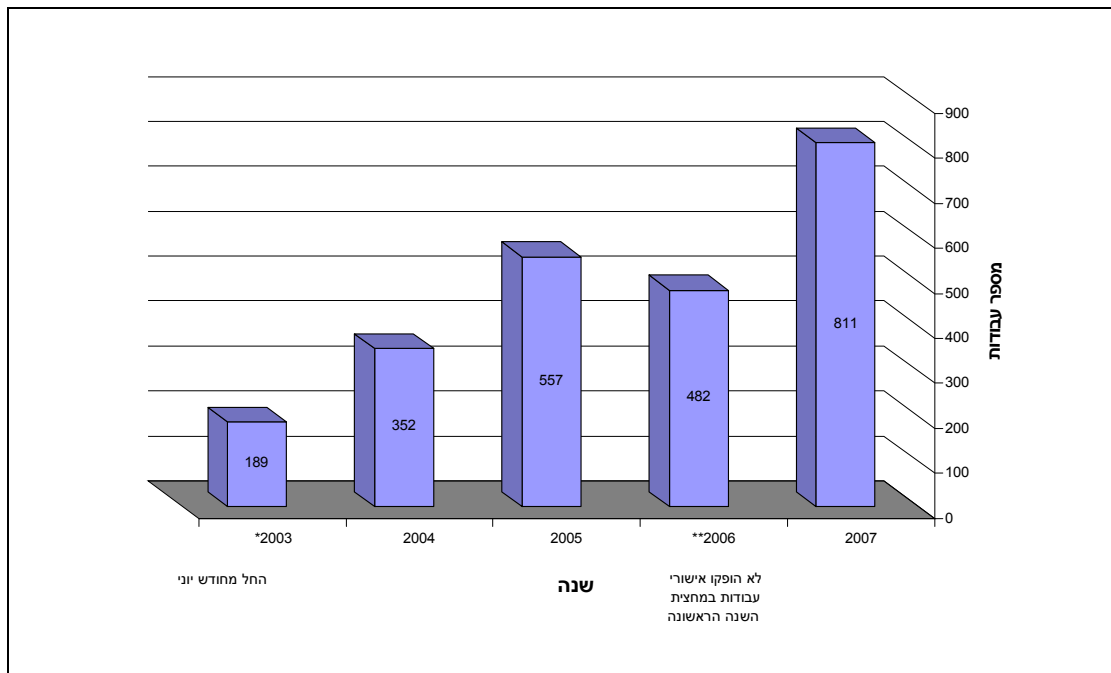
המשרד להגנת הסביבה מונה להיות מרכז הפעילות מטעם הממשלה. בהתאם לכך, הוקם צוות מנכ"לים בראשות מנכ"ל המשרד הכולל נציגים משרדי הממשלה, מהסקטור עסקי, מארגונים סביבתיים וחברתיים ומהאקדמיה. הצוות קיים עד כה שבעה מפגשים שבמהלכם הוצגו פעילויות רלוונטיות של המשתתפים והוצעו דרכים וכלים ליישום פיתוח בר קיימא.

המשרד להגנת הסביבה עיבד את "תכנית היישום" של הפסגה העולמית יוהנסבורג לצרכי ישראל וגיבש עקרונות ליישום פיתוח בר קיימא במשרדי ממשלה. המשרד פועל להפנמת עקרונות של פיתוח בר קיימא בתהליך קביעת המדיניות והעשייה של המשרדים השונים. לדוגמה, הטמעת העיקרון "המשתמש משלם" בפעולות הממשלה, או באמצעות עקרונות אחרים, כגון יעילות אקולוגית-כלכלית, הגינות סביבתית חברתית, קביעת ערך כלכלי למשאבי הסביבה, מעורבות הציבור וגיוסו ועוד. מרבית משרדי הממשלה הכינו מיפוי לפעולתם ביחס לעקרונות אלה וחלקם הגישו תוכניות פעולה הנמצאות בשלבי יישום.

במהלך שנת 2007 גובש חזון מדינת ישראל לפיתוח בר קיימא: חיים המתחשבים במשאבי הטבע, הבטחת חברה חזקה ושוויונית, כלכלה בת קיימא, ממשל נאור, מזעור סיכונים וניהולם. חלה התקדמות בהובלת הפעילות הממשלתית הכלכלית ביישום עקרונות פיתוח בר קיימא וביניהם: 13 פרויקטי פיילוט לחסכון באנרגיה בתאורת רחוב ברשויות מקומיות; בדיקת היתכנות של דווח על סיכונים סביבתיים כחלק מניהול סיכונים פיננסיים ברשות לניירות ערך, במרכז ההשקעות ובאגף שוק ההון, ביטוח וחסכון במשרד האוצר; בניה נבונה/חסכנית במכרזי הדיור הממשלתי; עידוד השימוש ברכבים היברידיים, הפחתת השימוש בחומרי הדברה; שיפור איכות הדלקים; עידוד השקעות בטכנולוגיות סביבתיות; סיוע לניהול סביבתי בעסקים בינוניים וקטנים; פיתוח כלים לריסון השימוש ברכב הפרטי ולקידום השימוש בתחבורה ציבורית.

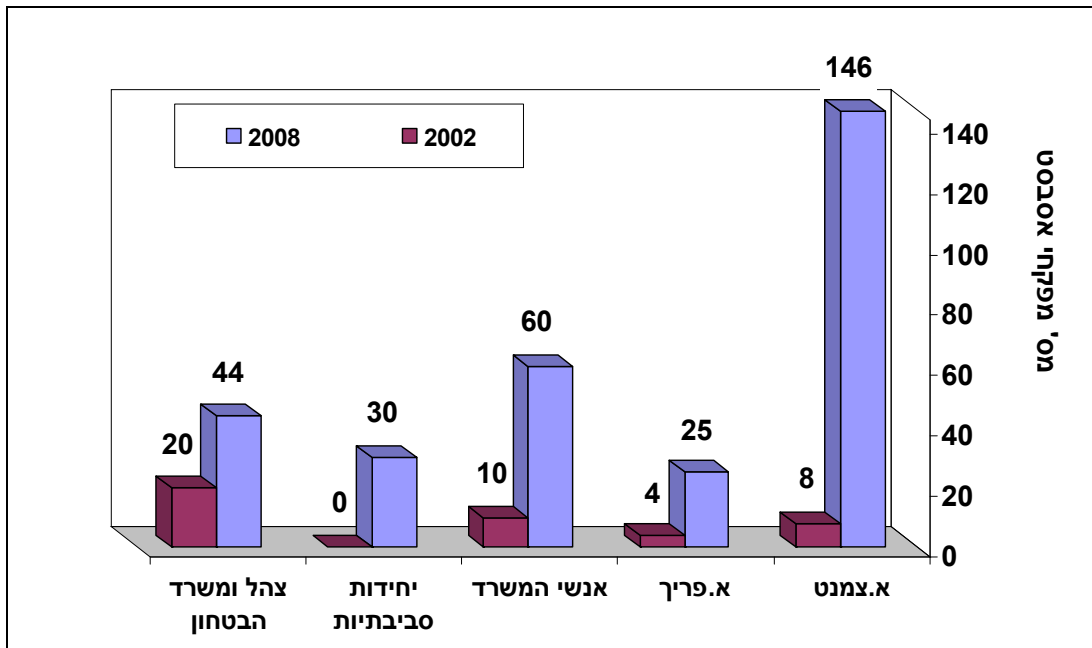
אבק מזיק - בשנים האחרונות חלה עליה משמעותית במודעות הציבור הרחב, רשויות מקומיות, חברות וארגונים ושל הממשלה לנושא האסבסט ולסיכונים. המשרד להגנת הסביבה פועל למניעת חשיפת הציבור לאסבסט ולסילוקו באופן מוסדר. המשרד מאשר בקשות לביצוע עבודות להסרת אסבסט, מפקח על אופן ביצוען, פועל להרחבת הידע בקרב הציבור, מקדם חקיקה חדשה למניעת מפגעי אסבסט, מכין ומפרסם נהלים והנחיות מקצועיות לעבודה באבק מזיק, מכשיר את העוסקים בתחום (מפקחים וקבלנים), נותן חוות דעת על מבני ציבור העשויים מאסבסט ועוד.

במהלך שנת 2008 גיבש המשרד להגנת הסביבה תוכנית מקיפה לטיפול במפגע אסבסט בגליל המערבי. השלב הראשון בתוכנית מתמקד בטיפול במפגעים בעלי חשיפה הגבוה ביותר לציבור. בנוסף, מטפל המשרד בהסרת מפגעי אסבסט (הנוצרים עקב שריפות מבני אסבסט-צמנט, הריסת בלתי חוקית, נפילת טילים), מנחה מקצועית כיצד לסלקם ואוכף את ביצוע ההנחיות. בשנתיים האחרונות המשרד תומך כספית ברשויות מקומיות בפעילותן להסרת גגות אסבסט-צמנט במוסדות ציבור.

תרשים מס' 1**אישורי עבודות אסבסט לפי שנים**

מהנתונים בתרשים מס' 1 לעיל עולה כי במהלך ארבע השנים האחרונות, מספר עבודות האסבסט שבוצעו באישור ובפיקוח המשרד להגנת הסביבה עלה במאות אחוזים. הסיבות הבולטות הן: הגברת הפיקוח והאכיפה, גידול משמעותי במספר המפקחים והקבלנים המאושרים לביצוע עבודות אסבסט (תרשים מס' 2 מטה), פרסום והסברה ועליה במודעות הציבור. הוועדה הטכנית לאבק מזיק באמצעות האגף לאבק מזיק במשרד להגנת הסביבה, מאשרת תוכניות לביצוע עבודות אסבסט המוגשות באמצעות קבלנים ומפקחים. אישור הבקשה אינו כרוך בתשלום ומתן האישור אורך ימים ספורים בלבד מקבלת הבקשה.

תרשים מס' 2
היקפי הכשרה למפקחים וקבלנים לאסבסט 2002 מול 2008

החל משנת 2001, מפעיל המשרד באמצעות המרכז הארצי ללימודי חומרים מסוכנים, קורסים להכשרת קבלנים ומפקחים לעבודות אסבסט. עד למועד זה, קבלנים ומפקחים שהיו מעוניינים באישור נאלצו לעבור הכשרה יקרה בחו"ל. תכנית הקורס, שלאחרונה אומצה גם על ידי גורמים פרטיים, מאושרת על ידי הוועדה הטכנית. על מנת לשמש קבלן ו/או מפקח, נדרשים המועמדים, פרט להשתתפות בקורס, גם לעמידה בקריטריונים נוספים וביניהם: רישום בפנקס הקבלנים, השכלה מתאימה, ניסיון קודם וציוד ייעודי לביצוע העבודה.

במקביל להכשרת גורמים פרטיים, פועל אגף אבק מזיק גם להכשרת מפקחים מביין עובדי המשרד והיחידות סביבתיות. מפקחים אלה מבצעים ביקורות באתרים בהם מתבצעות עבודות להסרת אסבסט, חקירה של עבירות בנושא אסבסט, מתן הנחיות מקצועיות במקרים של מפגעי אסבסט, מתן חוות דעת על מצב האסבסט במוסדות ציבור וכן מענה לפניית ציבור.

פרק ו' - דברי הסבר לסעיפי התקציב**2601 תחום פעולה כללי**

בתחום פעולה זה מתוקצבות הוצאות השכר, התפעול, המחשוב והדיור של המשרד הראשי ומחוזות המשרד. המשרד פועל בשישה מחוזות: צפון, חיפה, מרכז, תל אביב, ירושלים ודרום. תפקידי המשרד במחוזות כוללים, בין היתר, יישום מדיניות סביבתית לאומית ברמה האזורית, ניסוח דרישות סביבתיות ברישיונות עסק תוך פיקוח ואכיפה על חוקי איכות הסביבה, וכן הדרכה והכוונה של הרשויות המקומיות בתחומי איכות הסביבה.

2603 פעילות יחידות המשרד

בתחום זה מתוקצבות יחידות המשרד בחלוקה לאשכולות על פי הפירוט הבא:

260303 אשכול תשתיות

תוכנית זו נועדה לתקצב את הפעילות של אשכול תשתיות, שעיקרה:

מניעת זיהום מקורות מים - הכנת תקנים ותקנות לגבי רמות מרביות של מזהמים המותרות לפליטה לסביבה, הכנת תקני סביבה לנחלים, אכיפת ההנחיות והחוקים למניעת זיהום מקורות מים, בחינה ואישור של טכנולוגיות לטיפול בשפכים, ניטור מאגרי מים עיליים ומי תהום ושיקום נחלים, כמפורט להלן.

שיקום הנחלים - בישראל קיימים כ-16 נחלים ראשיים הזורמים לים התיכון וכ-25 נחלים עיקריים הזורמים לירדן ולכנרת. בעבר זרמו מים שפירים במרבית הנחלים, ובגדותיהם התפתחו מערכות אקולוגיות עשירות. מצבם הנוכחי הקשה של הנחלים בישראל הוא תוצאה של הזנחה בת עשרות שנים. בשנות החמישים והששים הופנו מקורות המים של הנחלים לצורכי אספקת מי שתייה והשקיה. במקביל, הפכו הנחלים לעורקי הביוב העיקריים של השפכים הביתיים, התעשייתיים והחקלאיים, ולאפיקיהם הושלכה גם פסולת מוצקה למיניה.

השפכים ממקור תעשייתי כוללים מתכות כבדות ותרכובות כימיות רעילות ששקעו במהלך הסעתם בקרקעית הנחלים ויצרו שכבה של בוצה רעילה. יתרה מזאת, תחזוקה לקויה, במקרים רבים, הביאה להתפתחות צמחיה עבותה שסתמה את הנחלים והגבירה את שקיעת הסחף. חלק מהנחלים איבדו את כשירותם להעביר זרימת שיטפונות בחורף. ההזנחה רבת השנים הופכת את תהליך השיקום למבצע מורכב וממושך הדורש השקעות כספיות גדולות.

להלן עיקר הפעולות המבוצעות בתוכנית זו בתחום שיקום נחלים:

1. ביצוע פעולות שיקום נחלים וסביבתם.
2. השתתפות המשרד בתקציבן השוטף של רשויות הנחלים ירקון וקישון.
3. ביצוע בדיקות מעבדה וניטור של דגימות מים וקרקע.
4. קבלת חוות דעת הידרולוגיות וסיוע מגורמים מקצועיים לצורך גיבוש מדיניות מקצועית.
5. ביצוע סקרים ובדיקות להערכת היקפי זיהום ממתקני דלק וגורמי זיהום אחרים, והקמת מאגר מידע ממחושב שיכלול מצאי מקיף של קרקעות מזוהמות בארץ.
6. צמצום ומניעת זיהום מקורות מים וקולחי מכוני טיהור עירוניים משפכי תעשייה ותמלחות.

יש לציין כי השר להגנת הסביבה אחראי על רשויות הנחל, המתוקצבות בתוכנית זו. כיום פועלות שתי רשויות נחל: רשות נחל הירקון ורשות נחל הקישון. רשויות הנחל פועלות לשיקום הנחלים וסביבתם ולהפיכתם למוקדי בילוי ונופש. זאת, בשיתוף משרדי הממשלה, הרשויות המקומיות והמפעלים הסמוכים לנחלים.

טיפול בסביבה חקלאית - העיסוק של המשרד בתחום זה כולל טיפול בפגרי בעלי חיים, טיפול בפסולות חקלאיות, פרש, לשלשת, טיפול בגזם, סיוע ברכישת מקצצות גזם, וקביעת מדיניות בתחום הסביבתי לעניין הרפורמה בענפי הלול הרפת והחזיריות. בשנים 2009-2010 יפעל המשרד להגנת הסביבה בעיקר לקידום צמצום זיהום מקורות מים ממקורות ממוקדים ולא ממוקדים בחקלאות; טיפול במפגעים מענף המטילות במסגרת הרפורמה בענף ההטלה; הסדרת מפטמות בקר לבשר אשר מהוות מפגע ריח; הסדרת גידול חזירים; קידום מתן תוקף מחייב בתקנות למניעת זיהום מדישון וזיבול גידולים חקלאיים; מניעת זיהום נחלים מגידול דגים; טיפול בתשטיפי חומרי הדברה באגן ההיקוות של הכינרת; ומניעת זיהום הכינרת ומקורותיו ממרעה בקר באגן ההיקוות של הכינרת.

לחימה במזיקים - ההתמקדות של המשרד להגנת הסביבה בתחום זה היא בניטור יתושים מעבירי מחלת קדחת הנילוס, פעולות מחקר וסיוע במניעת תפוצת נמלת האש הקטנה ומחלת הלישמנייה. התקציב לנושא זה נועד למתן תמיכה כספית לרשויות המקומיות לביצוע פעולות ניטור, הסברה, אכיפה ופעולות נוספות להפחתת מפגעי יתושים ומזיקים תברואיים נוספים כדוגמת מכרסמים, זבוב החול ונמלת האש הקטנה. בנוסף נועד התקציב לרכישת ציוד שוטף, לביצוע פעולות הניטור על ידי המשרד, להכשרת ורישוי מדבירים ורישוי חומרי הדברה ולרכישת שירותים שונים.

260312 סקרים ומחקרים

המשרד להגנת הסביבה פועל לייזום, לריכוז, ולהנחיית המחקר הסביבתי. כמו כן, הוא פועל לניתוח נתונים מדעיים בנושאי הסביבה השונים ככלי תומך החלטות במדיניות ומינהל סביבתיים. התקציב

מיועד לביצוע מחקרים וסקרים בכל תחומי פעילות המשרד, כדי להרחיב ולבסס את הידע המקצועי הנדרש לצורך קבלת החלטות מקצועיות ומינהליות.

260314 אשכול מידע, חינוך וארגונים

המשרד עוסק בפעילויות החינוך הסביבתי במסגרת החינוך הפורמלי והלא פורמלי, באמצעות מערך השתלמויות לעובדי הוראה, תהליכי הסמכה למוסדות חינוך ירוקים - גני ילדים, בתי ספר, קמפוסים ומתנ"סים ובאמצעות פיתוח חומרי למידה והעשרה, שיתופי פעולה עם משרד החינוך, תנועות נוער וארגונים ירוקים והפעלת פרויקטים חינוכיים במוסדות הלימוד. המשרד מפעיל אתר אינטרנט אשר מתעדכן באופן שוטף ואשר כולל מידע רב ומפורט על הסביבה בישראל, על מקורות זיהום לסוגיהם ודרכי הטיפול בהם, מידע שוטף על אכיפה על גורמי זיהום, דוחות מחקר, פרסומים מקצועיים ועוד. התקציב מיועד גם לפיתוח תוכניות לימוד ופרויקטים במערכת החינוך הפורמאלית והשתלמויות וקורסים להטמעת מודעות סביבתית באמצעות האגף לחינוך סביבתי של המשרד. פעולות אלו ימומנו בשנים 2009-2010 באמצעות תקציב ההרשאה להתחייב שהוקצה לשם כך.

תמיכה ברשויות המקומיות - המשרד מסייע בהפעלת מערך של 55 יחידות סביבתיות ואיגודי ערים ברחבי הארץ. יחידות אלו נותנות מענה לכ-90% מאוכלוסיית ישראל תוך כיסוי של כ-90% משטח המדינה. בתוכנית מוקצים כ-10 מיליוני ש"ח למימון השתתפות המשרד בהפעלתן של היחידות הסביבתיות ברשויות המקומיות, שמהוות למעשה ארגונים מוניציפליים העוסקים בנושאים סביבתיים ברמה המקומית. יצוין שעיקר תקציב התפעול של היחידות הסביבתיות מקורו בתקציב הרשויות המקומיות, אולם במקביל הן נתמכות גם מתקציב המשרד להגנת הסביבה.

היחידות הסביבתיות מטפלות במכלול נושאים סביבתיים ברמה המקומית בהם טיפול והפעלה של מערכות לניטור איכות אויר, בעיקר באיגודים שבהם פועלות תחנות כוח; פיקוח ובקרה על תעשיות בנושאים של פליטות אויר, שפכים תעשייתיים, פסולת תעשייתית ופסולת רעילה; תכנון סביבתי, הכולל מעורבות בתהליכי תכנון מקומיים והכנסת השיקול הסביבתי לתכניות שונות, לעיתים באמצעות הכנת תסקירי השפעה על הסביבה; טיפול במטרדי רעש; טיפול בנושא רישוי עסקים; חינוך סביבתי והקמת מרכזי חינוך והסברה, המיועדים לשימוש מערכת החינוך והציבור והרחב; ייעוץ סביבתי לראשי הרשויות המקומיות, סיוע מקצועי ותיאום עם גורמים שונים ברשויות, הפועלים בתחומי סביבה אחרים.

260320 אשכול אכיפה

המשרד מפעיל יחידות פיקוח האחראיות על אכיפת חוקים בתחומי איכות הסביבה. היחידה הארצית, המונה 40 מפקחים, יוזמת ומבצעת מבצעי אכיפה ארציים, פעולות פיקוח ומעקבים לצורכי איסוף ראיות והכנת תיקי חקירה במטרה להעמיד לדין את המפרים של חוקי איכות הסביבה. היחידה עובדת

בתאום עם מחוזות המשרד וגופים נוספים כמו משטרת ישראל, רשות שמורות הטבע והגנים הלאומיים, הסיירת הירוקה והאגף למניעת זיהום ים.

יש לציין כי התקציב בתוכנית זו אינו כולל את כל התקציב למימון תקני כוח האדם בתחום האכיפה. עובדי המשרד העוסקים באכיפה מתוקצבים בתחום 2601 והתקציב למימון קניית שירותי כוח אדם מהמשרד מתוקצב בתוכנית זו.

260328 אשכול תכנון ומדיניות

המטרה העיקרית של אשכול המדיניות והתכנון היא הטמעת החשיבה הסביבתית בפעילות הגופים השונים במשק. האשכול פועל להשגת שותפות עם המגזר הממשלתי, מוסדות פיננסיים וכלכליים במגזר העסקי, הרשויות המקומיות, מערכת התכנון והבניה, נציגי החברה האזרחית וארגונים בינלאומיים. התקציב מיועד לגיבוש מדיניות לפיתוח בר קיימא, ולשילוב של השיקול הסביבתי בתהליך התכנון וקבלת החלטות במוסדות התכנון.

להלן מספר נושאים המתוקצבים בתוכנית זו:

תשלום לאמנות בינלאומיות - במסגרת פעילות המשרד מול ארגונים ומוסדות בחו"ל העוסקים בנושאי איכות סביבה, המשרד גם אחראי לביצוע התחייבויות ישראל, אשר הינה צד ב-15 אמנות סביבתיות וחמישה פרוטוקולים. באמצעות חקיקה לאומית ברוח האמנות, ישראל לוקחת חלק פעיל ביישומן במישור המקומי. החתימה על האמנות מחייבת השתתפות במימון פעילויות בתחומן, ולכך משמשת תוכנית זו.

אגף הכלכלה - מטרת האגף היא עידוד מקבלי ההחלטות במשק לקידום מדיניות סביבתית העושה שימוש בכלים כלכליים. כמו כן, תמרוץ שינויים סביבתיים באמצעות כוחות השוק ומוסדות פיננסיים. מתוך תפיסה כי סיכונים סביבתיים הינם סיכונים פיננסיים, אזי הפחתתם היא לא רק משימה של אנשי סביבה אלא היבט חשוב גם עבור משקיעים, נותני אשראי ואנליסטים. לכן, על מנת להשיג מטרות אלו, האגף בוחן דרכים כלכליות ופיננסיות להשפיע על התנהגות יצרני הזיהום והצרכנים.

תכנון סביבתי - מטרת הפעילות בתחום זה היא קידום ניהול יעיל של הקרקע. המשרד פועל לריכוז הבנייה באזורים עירוניים, חיזוק העיר כמוקד פעילות עסקית מסחרית, עידוד התחדשות עירונית והקטנת מגמת הפרבור ובניה צמודת קרקע. המשרד פועל במסגרת מוסדות התכנון כדי להבטיח את קיום המטרות בתחום זה. המשרד משתתף באופן פעיל בגיבוש תכניות מתאר נושאות ומרחביות ומפעיל את מערך תסקירי ההשפעה על הסביבה, על פי תקנות חוק התכנון והבניה, שהינו כלי ייעודי לבדיקת השלכות סביבתיות עתידיות של פרויקט.

פארק איילון - תמ"מ 3/5 - פארק איילון הינה תוכנית מתאר מחוזית חלקית לפארק מטרופוליני בדרום מחוז תל אביב אשר הוכנה על ידי משרד הפנים בשיתוף עם המשרד להגנת הסביבה ובתמיכה מלאה של הרשויות המקומיות הסובבות את הפארק. התכנית משתרעת על שטח של כ-8,000 דונם, שמתוכם כ-3,000 דונם מיועדים ליצור את ליבת שטח פארק איילון המהווה שטח פתוח למטרות פנאי ונופש. עיקרי התכנית כוללים את שיקום נחל איילון ונחל שפירים, שיקום אתר הפסולת ופיתוח נקודת התצפית על האזור. התכנית והפעילויות המתוכננות להתבצע בפארק תקודמנה במסגרת החברה הממשלתית פארק איילון שהוקמה על פי החלטת הממשלה לצורך תכנון, פיתוח, ניהול ואחזקת הפארק.

260331 קרן שיקום מחצבות ים המלח

במסגרת תיקון פקודת המכרות בשנת 1973, הוחלט על ייסוד הקרן לשיקום מחצבות. בפקודה נקבע כי שר הפיתוח רשאי להקים בתקנות קרן לשיקום מחצבות, שמטרתה לשקם את המחצבות שבהן פעולות החציבה הסתיימו. על מנת לממן את שיקום המחצבות שיוצאות מכלל שימוש הקרן צוברת כספים בתקופת הפעילות של המחצבות. תקציב זה, מקורו בחובה החלה על בעלי המחצבות הפעילות לשלם לקרן אחוז קבוע ממחיר המכירה הממוצע.

בין פעולות הקרן לשיקום מחצבות ניתן למנות יזום אתרים לשיקום, בדיקת אתרים מוצעים לשיקום על ידי בעלי מחצבות או רשויות מקומיות, סיור ופיקוח בשטח, משא ומתן עם יזמים, מתכננים ומבצעים וקבלת החלטות אופרטיביות לביצוע השיקום.

260340 אשכול תעשיות

במסגרת הפעילות של אשכול תעשיות, ניתן למנות את נושא איכות האוויר, טיפול בשפכי תעשייה וקרקעות מזהמות וטיפול באבק מזיק.

שפכי תעשייה וקרקעות מזהמות - קביעת מדיניות לאיתור וטיפול בקרקעות מזהמות מדלקים ומזהמים נוספים (ממסים אורגניים, מתכות כבדות ועוד), עדכון ערכי סף לשיקום קרקעות, גיבוש מדיניות מוסכמת להערכת סיכונים, הקמת מאגר מידע ממוחשב מקיף למצאי של קרקעות מזהמות ומאגר מידע של מוקדי זיהום פוטנציאליים: מפעלים, בתי עסק ואזורי תעשייה, פיתוח יעדי התערבות לטיפול ושיקום, קידום חקיקת חוק ספציפי לנושא מורכב וחשוב זה (כיום חקיקה מבוזרת ולא ייעודית), יישום הדירקטיבה האירופאית (BAT- IPPC) לקביעת תקני פליטה לשפכי מפעלי תעשייה על פי הסקטורים השונים כמקובל בעולם המערבי, קידום הקמת מתקנים אזוריים לטיפול בתמלחות, קידום הקמת מוצאים אזוריים ימיים לתמלחות, קידום מתן תמריצים למפעלים לסילוק מי רכז מאוסמוזה הפוכה אל הים, ושדרוג איכות הטיפול בשפכים וצעדי הפחתה במקור, קידום התקנת תקנות למניעת זיהום מים על ידי ממסים אורגניים ומזהמים נוספים.

חומרים מסוכנים - טיפול באירועי חומרים מסוכנים בהתאם לתורת ההפעלה לגילוי, זיהוי והערכת סיכונים באירועי חומרים מסוכנים באמצעות מערך התגובה וכוני המשרד. המשרד מטפל בכ-300 אירועים ותקריות הקשורות לחומרים מסוכנים מדי שנה ועוסק בפיקוח על מפעלים וגופים העוסקים בחומרים מסוכנים ובפסולת חומרים מסוכנים והפעלת מערך רישוי לעיסוק בתחום זה. בנוסף, המשרד פועל מול כ-400 עסקים החייבים בהיתר רעלים ומפקח על פינוי של כ-320,000 טון פסולת מסוכנת. מתוכם כ-105,000 טון לאתר הפסולת הרעילה ברמת חובב, והשאר למפעלי מחזור, טיפול, שימוש חוזר וליצוא.

הפעילויות המבוצעות בתחום זה הן: פיקוח על העוסקים בחומרים מסוכנים, הפעלת מערך לביצוע ביקורת, פיקוח והנפקת היתרי רעלים לעוסקים בחומרים מסוכנים, טיפול באירועי חומרים מסוכנים (גילוי, זיהוי, ניטור וביצוע הערכות סיכונים בעת אירוע בו מעורבים חומרים מסוכנים) ומימון מרכז ארצי ללימודי חומרים מסוכנים.

התאמת מערך ניהול כימיקלים בישראל בהתאם למדיניות ה-OECD - במסגרת הצטרפותה של ישראל ל-OECD נידרש המשרד לפעול לקידום מדיניות סביבתית אשר תואמת את מדיניות הארגון. התאמה זאת תהיה במגוון רחב של נושאים ותדרוש מעורבות רבה של אנשים מקצועיים רבים על מנת להיערך ולפעול בתוך הארגון.

המשרד להגנת הסביבה אחראי על קשרים עם שתי ועדות בארגון - הועדה למדיניות סביבתית והועדה לכימיקלים. לכל ועדה קיימות קבוצות עבודה ותתי קבוצות שונות הפועלות בנושאים פרטניים.

מערך ניהול החומרים המסוכנים בישראל כולל היום רישוי לעוסקים בחומרים מסוכנים. לכימיקלים, תרופות, מוצרי קוסמטיקה וחומרי הדברה קיים רישוי חלקי בלבד. במטרה לענות על דרישות ה-OECD נערך המשרד להקמת מערך רישוי משלים לכימיקלים.

רעש וקרינה - קביעת מדיניות, מיפוי, ניטור ובקרה של מקורות קרינה ורעש ומניעת מפגעים. המשרד פועל להפחתה ממשית בהיקף האוכלוסייה החשופה לרמות רעש גבוהות. זאת באמצעות מיפוי ארצי של אזורי החשיפה לרעש, קביעת תקינה למניעת רעש מכבישים והפעלת מערך אכיפה של החוק למניעת מפגעים (רעש). כמו כן, המשרד פועל ליישום חוק הקרינה הבלתי מייננת והגברת הפיקוח על מקורות קרינה לא מייננת, בהתאם לאמור להלן:

בתחום הקרינה המייננת מבוצעות הפעולות הבאות:

1. קידום תקנות לטיפול בפסולת רדיואקטיבית.
2. הגברת פעולות אכיפה ופיקוח על חומרים רדיואקטיביים ומכשירי רנטגן.
3. בדיקת מי תהום מסביב למרכזים גרעיניים ובדיקות מי ים בנמלים.

4. ביצוע סקר למדידת ריכוזי גז ראדון בחדרי ביטחון (ממד"ם).

5. פיקוח על חומרים רדיואקטיביים בחומרי בניין.

בתחום הקרינה הלא מייננת מבוצעות הפעולות הבאות:

1. מתן היתרי הפעלה למוקדי שידור RF.

2. פיקוח ואכיפה על מקורות קרינה כגון: אנטנות סלולריות, מוקדי שידור, קווי מתח ומוקדי קרינת UV.

3. יישום החקיקה החדשה בתחום והוצאתן של התקנות אל הפועל.

4. הפצת מידע לציבור הרחב ולרשויות המקומיות להגברת מודעות הציבור.

איכות אוויר - המשרד להגנת הסביבה פועל בתחום באמצעות גיבוש תוכנית להפחתת פליטת זיהום האוויר, קביעת תקני הפליטה ותפעול המערך הארצי לניטור אוויר. המשרד פועל להפחתת זיהום אוויר, בעיקר במרכזי הערים הגדולות, באמצעים הבאים: אכיפת צווים אישיים לתחבורה ציבורית; עידוד המעבר לדלקים נקיים; עידוד החדרת טכנולוגיות מתקדמות לצמצום הזיהום מרכבים המונעים בסולר; יישום תקנים מחמירים למניעת זיהום אוויר מתעשייה ומיצור חשמל; קידום מהלך להגברת השימוש בגז טבעי בתעשייה, יצור החשמל ותחבורה; יישום מערכת ניהול משאבי אוויר ארצית. בנוסף, מנחה המשרד את הניטור האפידמיולוגי לבדיקת השפעות בריאותיות מתחנות כוח פחמיות על יישובים הסמוכים להן, ביחד עם משרד הבריאות.

צמצום זיהום האוויר באמצעות תוכנית לגריטת כלי רכב מיושנים - במהלך שנת 2009 יתחיל המשרד להפעיל תוכנית לגריטת כלי רכב מיושנים. מדובר בתוכנית וולונטרית אשר תעודד בעלי רכב לגרוט את רכבם. יינתן תשלום אשר יעודד גריטה מוקדמת של כלי רכב פרטיים בני 20 שנה ומעלה. על פי בדיקה שנערכה במשרד להגנת הסביבה הסתבר כי התועלת נטו למשק מהפעלת תוכנית לרכב פרטי מגיעה לכ-25 עד 68 מיליון ש"ח בשנה (תלוי בצפי הגריטה).

ההערכה היא כי מספר הרכבים שהולכים לגריטה יגדל ב-6,000 עד 11,000 בשנה. כ-70% מבעלי הרכב הללו צפויים לרכוש רכב חדש יותר שמזהם פחות. לכן, היקף זיהום האוויר מכלי הרכב צפוי לרדת וזאת בעיקר משום שכלי הרכב החדשים נבנים בסטנדרטים מחמירים יותר.

יישום תקני הדירקטיבה האירופאית IPPC בתעשייה - המשרד להגנת הסביבה פועל ליישום תקני הדירקטיבה האירופאית IPPC במפעלי תעשייה בישראל. באיחוד האירופי, דירקטיבת ה-IPPC נועדה לצמצום זיהום האוויר ממקורות תעשייתיים והיא מבוססת על מספר עקרונות מנחים, וביניהם: גישה אינטגרטיבית אשר לוקחת בחשבון את התפקוד הסביבתי הכולל של המפעל באשר לסוגים שונים של זיהומים; עקרון השימוש בטכניקה הזמינה הטובה ביותר (BAT); גמישות של הרשויות במתן הרישיונות בהתאם לשונות בתנאי המפעל (מיקום, תנאים סביבתיים קיימים באזור וכו') וכן השתתפות

הציבור בתהליך קבלת ההחלטות ובמידע על המקורות הזיהומים והשלכותיהם על הסביבה ובריאות הציבור. בשנה הקרובה ימשיך המשרד בקידום תקנים אלה במפעלי רמת חובב ומפרץ חיפה.

הטיפול במפגעי אסבסט - כפי שהוזכר בפרק ה', האסבסט הוא חומר מסרטן שנעשה בו שימוש נרחב בישראל במבני ציבור, במבני תעשייה וחקלאות, בחומרי בידוד בתעשייה ועוד. שיעור התחלואה בישראל במחלות הקשורות בחשיפה לאסבסט הינו גבוה. המשרד מקדם תוכנית לפינוי אסבסט פריך מקרקעות בגליל המערבי, להסרת אסבסט ממבני ציבור ולאיתור ויישום פתרון קצה הולם לפסולת אסבסט בכל אזורי הארץ.

רמת חובב - במתחם רמת חובב קיימים שלושה מוקדי מפגעי זיהום אוויר ומים עיקריים, ההופכים אותו לאחד מאזורי התעשייה מהמורכבים מסוגם בעולם: 17 מפעלי תעשייה המאופיינים בתעשייה עתירת שפכים, בעלי הרכב וריכוז חומרים מסוכנים ובעייתיים לטיפול; האתר היחיד בארץ לטיפול בפסולת רעילה, שבו קיימת משרפה לחומרים מסוכנים; מכון טיהור השפכים המשותף ובריכות האידוי, המצויים באחריות המועצה המקומית התעשייתית רמת חובב.

ריכוז כזה של מוקדים מהווה מטבעו פוטנציאל למפגעי זיהום אוויר, קרקע ומים. יש לציין כי מרבית המפגעים הסביבתיים הקיימים כיום ברמת חובב, מקורם בפעילות המפעלים טרם להקמתו של המשרד להגנת הסביבה. מאז הקמתו, מהווה אתר רמת חובב אחד הנושאים המרכזיים לטיפול המשרד על כל אגפיו. כאמור בפרק א', נכון להיום, כתוצאה מפעולות רבות של פיקוח ואכיפה, מרבית הפליטות מארובות המפעלים עומדות בדרישות המשרד, וכנגד מפעלים שחורגים ננקטים צעדי אכיפה נמרצים.

ב-28 בנובמבר 2004 החליטה הממשלה (בהחלטה מס' 2801) על הפחתת מפגעי זיהום אוויר ומים הנובעים מאזור התעשייה רמת חובב. במהלך שנת 2009 נוקט המשרד באמצעים ליישום תוכנית הפעולה לטיפול במניעת מפגעים. תוכנית זו משלבת טיפול מתקדם בשפכים ברמת המפעל הבודד, לצד מניעת פליטת מזהמים לאוויר מהמפעלים (ארובות ופליטות לא מוקדיות), הפסקת הזרמת השפכים ושיקום בריכות האידוי, שיקום אתר הפסולת הרעילה והגברת הפיקוח, הניטור והאכיפה. בנוסף, החל מסוף שנת 2005, הממשלה משתתפת בשיקום אתר הפסולת הרעילה ברמת חובב. בין היתר באמצעות שיקום הבריכות החומציות ומגרש 181 באתר הפסולת הרעילה ברמת חובב.

260341 פרויקטים סביבתיים

התקציב מיועד למימון הרשאות שניתנו למשרד להגנת הסביבה בשנת 2008. כמו כן, להשלמות בתקצוב פרויקטים שאינם צפויים מראש או שאומדנם השתנה, ואין עבורם תקצוב בתוכניות האחרות בתקציב המשרד להגנת הסביבה, כדוגמת פרויקט ניטור מימי הים התיכון וים סוף.

2605 טיפול בפסולת מוצקה

260504 קרן הניקיון

הקרן לשמירת הניקיון הוקמה על פי חוק שמירת הניקיון, התשמ"ד-1984. מטרתה העיקרית של הקרן לשמירת הניקיון הן לרכז את האמצעים הכספיים לשמירה על איכות נאותה של הסביבה ובכלל זה לשמירה על הניקיון, למניעת השלכת פסולת וטיפול בפסולת, למחזור, למניעת מפגעים, למניעת שילוט בלתי חוקי ולמניעת עבירות לפי חוק החומרים המסוכנים, תשנ"ג-1993 וכן להגנה על הסביבה החופית (כהגדרתה בחוק שמירת הסביבה החופית, התשס"ד-2004) למניעת פגיעה בה ולשיקומה.

כיום בקרן זו ישנם שני חשבונות נפרדים אליהם מועברים כספים משני מקורות שונים; האחד מהיטל ההטמנה והשני מכספים שמתקבלים בהתאם לחוק הפיקדון על מיכלי משקה, התשנ"ט-1999. בעקבות הפעלת היטל ההטמנה צפויות הכנסות הקרן לגדול ב-40 מיליון ש"ח בכל שנה עד לשנת 2011 כאשר הכנסות הקרן צפויות לעמוד על כ-200 מיליון ש"ח בשנה. מעבר לשני המקורות המצוינים לעיל, לקרן לשמירת הניקיון קיימות הכנסות מהקנסות שנגבים בגין עבירות על החוקים הבאים: חוק שמירת הניקיון, חוק למניעת מפגעים, חוק הדרכים (שילוט), חוק החומרים המסוכנים, פקודות בריאות העם וחוק שמירת הסביבה החופית.

היטל ההטמנה - לאור מצוקת נפח ההטמנה והעלות הגבוהה למשק הנובעת מהטמנת פסולת מוצקה, נתקבלה החלטת ממשלה ביום 9 באוגוסט 2005 לפיה ייקבע היטל על הטמנת פסולת מוצקה. מטרתו של ההיטל האמור הוא לתמרץ באופן כלכלי את מציאתם של פתרונות אלטרנטיביים להטמנת פסולת, כגון מחזור. זאת, במטרה להביא להפחתה משמעותית בכמות הפסולת המובאת להטמנה. בהתאם לתקנות החדשות שאושרו, החל מה-1 ביולי 2007 מוטל היטל על כל טון פסולת שנשלחת להטמנה. בשנת ההפעלה הראשונה, ההיטל עמד על 10 ש"ח לכל טון פסולת, אולם היטל זה עולה באופן מדורג מדי שנה כך שבכל שנה מתווספים 10 ש"ח נוספים עד שמשנת 2011 ואילך יוטל היטל של 50 ש"ח לטון.

בהתאם לתקנות, הכסף שנגבה באמצעות ההיטל נכנס לקרן לשמירת הניקיון אשר מנוהל על ידי המשרד. חלוקת הכספים הנגבים נעשית בשים לב לקידום פרויקטים שמתמזצים חלופות להטמנה. במהלך שנת 2007 בוצעה בחינה מקיפה על ידי המשרד להגנת הסביבה לצורך קביעת קריטריונים לחלוקת הכספים, ולבחינת הדרכים לסיוע בהשקעות שיביאו להפחתת כמות הפסולת המופנית להטמנה. במסגרת בחינה זו, הוחלט כי תינתן תמיכה לסוגי הפתרונות הבאים לצמצום את היקפי ההטמנה: הפחתת הפסולת במקור על ידי פעולות שמטרתן לצמצם את היקף הפסולת המושלכת על ידי האזרחים; שינוי הטיפול הפנים עירוני בפסולת, תוך הפרדת הזרמים של הפסולת בשלב האצירה באמצעות מרכזי איסוף ייעודיים, הפרדת הפסולת למספר זרמים (רטוב או יבש) וקומפוסטרים ביתיים; מקטע ביניים - מתקני מיון שאריות לפסולת מעורבת, תחנת מעבר; ופתרון קצה, כגון מתקני קומפוסטציה, שריפה, מחזור מרכיבים יבשים, מתקני עיכול אנאירובי וגזיפיקציה.

2606 ים וחופים

260601 קרן זיהום הים

הקרן למניעת זיהום ים הוקמה על פי פקודת מניעת זיהום מי הים בשמן [נוסח חדש], התש"מ-1980. מטרת הקרן היא לרכז אמצעים כספיים ללחימה בזיהום מי הים, למניעת זיהום מי הים והחופים, לביצוע פעולות ניקיון ולמימון פעולות פיקוח. הקרן פועלת על פי אמנות בינלאומיות בתחום השמירה על הים. שתי האמנות הבינלאומיות העיקריות בתחום עבור מדינת ישראל הן אמנת ברצלונה וה-Mediterranean Action Plan - תוכנית פעולה לים התיכון. תקציב הקרן מתחלק למימון עובדים, כולל פקחים, לתחזוק שוטף של הציוד וחידושו, לפעולות פיקוח, לתוכנית ניטור לאומית של מי הים, ולפעולות חירום לטיפול בזיהום הים.

התוכנית הלאומית למוכנות ותגובה לאירועי זיהום ים בשמן (תלמ"ת) - ב-18 במאי 2008 אישרה ועדת השרים לאיכות הסביבה ולחומרים מסוכנים את החלטה מס' חמ/11 שמתייחסת לתלמ"ת. לפי ההחלטה, השר להגנת הסביבה ירכז ברמה הלאומית את הפעולות הנדרשות לביצוע וליישום התוכנית ויהיה השר הממונה בעת אירוע זיהום ים בשמן. לשם כך הוחלט כי המשרד להגנת הסביבה יקצה על פני מספר שנים, החל משנת 2009, סך של 15 מיליוני ש"ח מתקציב הקרן למניעת זיהום ים בשמן לרכישת הציוד הנדרש ולהוצאות האחזקה המתחייבות מהתוכנית.

2697 צער בעלי חיים

269702 פעולות בעלי חיים

בתוכנית זו מתוקצבת הקרן למען בעלי חיים, שהוקמה מתוקף סעיף 14 לחוק צער בעלי חיים (הגנה על בעלי חיים), התשנ"ד-1994. מטרת הקרן היא ריכוז מקורות כספיים שימשו לפעילויות בנושא חינוך, הסברה והדרכה למניעת התעללות בבעלי חיים, הפעלת מערך נאמני בעלי חיים וסיוע לארגונים ורשויות מקומיות בטיפול והגנה על בעלי חיים. מלבד מקורות תקציביים ממשלתיים, הקרן רשאית לקבל תרומות מאזרחים ותשלומי קנסות שניתנים לעוברים על החוק. עד כה לא נתקבלו הכנסות בקרן צער בעלי חיים, פרט לתקציב שהוקצה על ידי משרדי האוצר והגנת הסביבה.

2698 רזרבות

תחום פעולה זה כולל את הרזרבה של המשרד לעמידה ביעד ההוצאה ולהתייקרויות מחירים ושכר.